

КОКСОХІМІЧНА ПРОМИСЛІВІСТЬ — підгалузь чорної металургії, підприємства якої здійснюють хімічну переробку кам'яного вугілля шляхом коксування (нагрівання без доступу повітря). Має комплексно-утворюваль. значення: на її базі організовують виробництва з переробки кокс., домен. газів, фенолів, смол тощо. Як самос. галузь виокремилася наприкінці 19 ст. Осн. продукцією є кокс, кокс. газ, хім. продукти коксування. Першу плавку чавуну повністю на коксі здійснено на поч. 18 ст. у Великій Британії. У Рос. імперії пром. виробництво коксу розпочалося у 1880-х рр. в Україні на Юзів. (нині Донецьк) заводі. У дорев. Росії 1913 випущено 4,4 млн т коксу (з них 99,5 % — в Україні). Осн. сировина — кокс. вугілля [Донецького кам'яновугільного басейну](#). У довоєнні роки докорінно реконструйовано діючі й збудовано нові коксохім. заводи у Дніпропетровську, Дніпродзержинську, Кривому Розі (обидва — Дніпроп. обл.), Запоріжжі, Горлівці, Єнакієвому, Жданові (нині Маріуполь), Макіївці (усі — Донец. обл.), Ворошиловську (нині Алчевськ Луган. обл.). 1940 в УРСР вироблено 15,7 млн т коксу. Високими темпами К. п. розвивалася в країні і у післявоєнні роки. 1979 у складі ВО «Укркокс» Міністерства чорної металургії УРСР діяли 15 коксохім. заводів, серед найбільших — [Авдіївський коксохімічний завод](#), [Криворізький коксохімічний завод](#) та [Ясинівський коксохімічний завод](#). У рад. часи в СРСР побудовано низку нових коксохім. заводів, які увійшли до складу металург. комбінатів, зокрема у містах Магнітогорськ, Кузнецьк, Нижній Тагіл, Орськ (усі — РФ), Руставі (Грузія). Значно розширено сировинну базу К. п. Від 1971 СРСР посідав 1-е м. у світі, частка України у заг.-союз. обсязі виробництва коксу становила 43,3 % (1988).

У 1960–70-х рр. виготовлення коксу в УРСР зросло у 1,4 раза, покращилася якість коксу, організовано виробництво нових хім. продуктів коксування, підприємства К. п. країни оснащено потуж. високо-продуктив. динасовими батареями з високим рівнем механізації і автоматизації вироб. процесів, повним уловлюванням газу й хім. продуктів. Їх скооперовано із підприємствами чорної металургії, вугіл. та хім. пром-стей, що забезпечило рац. використання кокс. газу. У К. п. значно зросла концентрація виробництва. Якщо 1960 в УРСР середня потужність одного заводу становила 2 млн т коксу щороку, то 1979 — 2,8 млн т. Осн. частину валового коксу використовують для потреб чорної металургії (бл. 70 %), частину продукції експортують (переважно у сх.-європ. країни). 2007 в Україні при виробництві 18,7 млн т домен. коксу використано 28,1 млн т вугіл. концентратів (частка укр. вугілля становила 66,5 %). Заплановане виробництво чавуну в Україні у свою чергу вимагає збільшення виробництва коксу від 28 млн т у 2007 до 41 млн т у 2015. Гол. напрямками подальшого розвитку К. п. є оновлення парку кокс. батарей за рахунок будівництва потуж. нових і реконструкції низки діючих; комплексна механізація і автоматизація вироб. процесів; впровадження дистанцій. та програм. керування кокс. машинами; розширення вугіл. сировин. бази; інтенсифікація існуючих і впровадження нових процесів коксування; здійснення заходів щодо охорони водного й повітряного басейнів від забруднення. Проблемами розвитку К. п. в Україні займаються Держ. інститут з проектування підприємств коксохім. промисловості «Діпрококс» (Харків) та ін. суміжні установи.

Рекомендована література

1. Развитие металлургии в Украинской ССР. К., 1980;
2. Глушенко И. М. Химическая технология горючих ископаемых. К., 1985;
3. Саранчук В. І., Ільяшов М. О., Ошовський В. В., Білецький В. С. Основи хімії і фізики горючих копалин. Д., 2008.

М. М. Толстой

Бібліографічний опис:

Коксохімічна промисловість / М. М. Толстой // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-8078>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).